

morbo contagioso, v. gr. lepra, &c. infestum, ebrium, &c. Item si uxor sit menstruata, aut si comparsimis immoderatè peccat.

4301 Si post contractum matrimonium inter conjuges superveniat affinitas, quatenus unus habuit rem cum consanguinea alterius conjugis usque ad secundum gradum; tunc affinitas non dirimit matrimonium, sed impediret à petitione debiti, ita ut qui talem copulam habuit, possit reddere, sed non petere sine mortali, v. à n. 4264.

4302 Maritus, si rem habeat cum consanguinea sua uxoris in tertio, aut quarto gradu, committit incestum, quia ratione affinitatis ex copula licita cum uxore, est illi affinis usque ad quartum gradum: at non incurrit poena non petendi debitum, quia hæc poena incurrit ob affinitatem supervenientem cum uxore, quæ cùm non possit esse nisi ex copula, non potest extendi ultra secundum gradum.

Tam in casu affinitatis matrimonio supervenientis, quæ in casu matrimonii cum votu simplici castitatis celebrati, dispensare possunt ad petendum debitum Episcopi, & ex privilegio Provinciales Regulares, atque de eorum licentia Confessarii Regulares, qui in casu voti monere debent pœnitentes, quod mortua uxore non possint lícite nubere, sed teneantur ad votum, & quod uxore vivente violent castitatem, nisi cum uxore. Diana part. II. tral. 8. ref. 16. Tambur. tom. 2. pag. 112. cap. 6. num. 5. Rodr. Leander, Buseimb. & Comm.

4303 Superiores locales non possunt dispensare ad petendum debitum, nisi ex commissione Provincialis, vel Generalis: quia istis à Pio V. est concessa facultas, Peyr. tom. 2. q. 1. cap. 4. §. 4. n. 76. Diana p. 3. tral. 2. ref. 14. & Bord. Quæ deputatio durat ad libum superioris,

4304 Insuper ipsi Provinciales, aut Generales, & Confessarii ab eis ad id specialiter deputati, non possunt dispensare, nisi in Sacramento Confessionis, & in propriis dominibus, seu Ecclesiis tantum, Dian. in Sum. verb. Incessus n. 3. quia hoc exprimit Privilegium,

4305 Bonac. q. 4. de matr. punl. 2. Dian. p. 3. tr. 5. ref. 12. Caltropal. & alii apud Dian. cit. tenent, quod sciens dictam affinitatem ex copula, vel cognitionem spiritualem ex susceptione propriæ prolis in Baptismo, aut Confirmatione, cum propria uxore contractam, ignorans tamen inde oriri poenam privationis juris ad petendum debitum, talem poenam non incurrat; ac proinde dispensatione

non indigeat, quia ignorantia pœnae à lege positiva imposta excusat à poena: ita illi contra Leandr. de matrim. tral. 9. disp. 25. qu. 62. Confessarius tamen, in hac opinione, pœnitentem de impedimento monere debet, ut sic ab incestu deterreat.

C A P U T XII.

De usu matrimonii, & aliis obligationibus conjugatorum.

4306 Tenerit uxor virum aliò abeuntem, & id requirentem, sequi, nisi aliud sit in contractu conventum, vel nisi inscienter vagabundum duxerit, aut esset factus vagabundus post matrimonium, vel si vir vellat vagari cum periculo animæ, & corporis, vel si gravis necessitas, v. gr. infirmitas ab itinere excusaret.

4307 Non licet conjugibus aliquid facere, unde generatio prolixi impediatur, etiamsi timetur in partu periculum, aut paupertas ex copia prolixi; quia opponitur fini intrinseco, qui est generatio. Possunt tamen ex mutuo consensu ob id ab usu matrimonii abstinere; non tamen possunt negare debitum, si alter petat.

4308 Vir volens legitimam copulam cum uxore habere, peccat mortaliter, si, ut ad eam se excitet, illam inchoet sodomitice, Leander cit. quest. 36. contra Navarr. qui non est audiendus: quia talis actus, cùm sit contra naturam, est medium improportionatum ad copulam naturalem, & sodomia inchoata.

4309 Copula in vase legitimo, sed situ praeposto, aut alio innaturali, est solum venialis, si non sit probabile periculum effusionis semenis extra vas.

4310 Uxorem peccare mortaliter, si postquam vir seminavit, tactibus se excitet, donec ipsa seminet, tenet Rodriq. quem sequuntur Castropal. & Mendo in Epit. verb. Matrimon. num. 2. quia finis generationis, recepto semen viri, est jam perfectus. Et alias mulier soluta, si hoc faceret, non committeret peccatum distinctum à copula: quia talis provocatio, & seminatio post consummationem copulæ spectaret ad generationem.

At communior sententia negat peccare. Leander de Matrim. tr. 9. disp. 25. quest. 41. Dian. part. 10. tral. 13. ref. 42. Tamb. lib. 7. Decal. cap. 3. §. 5. num. 18. Lessius, Bonac. & Clericatus cap. 145. num. 33. Quia illa uxoris excitatio est completio, & excitatio copulæ: & nimis

De Sacramento Matrimonii. Cap. XII.

471

nimis durum esset compescere naturam, jam irritatam. Insuper est sententia Scoti in 3. dist. 4. q. un. quem ultra scholasticos medici sequuntur, quod mulier concurrat activè ad generationem per veri semen emissionem.

4311 Peccat mortaliter vir, si incepcta copula liberè à seminando desistat: quia est contra finem generationis, maximè si tactibus extra vas se polluat. Insuper peccat: quia mulierem irritatam relinquit, & indè in periculo gravi peccandi. Peccat enim mortaliter mulier, si tunc irritata tactibus se excitet, ut seminet; quia hoc Doctores numer. 4310. recensiti concedunt intuitu feminis virilis jam suscepti, sine quo certum est finem generationis frustari.

4312 Peccat mortaliter mulier, si semine suscepto mingit, se erigit, aut invertit taliter, ut semen foras ejiciatur, si non ex accidenti, sed studiosè faciat, animo impediendi conceptionem. Clericatus cit. n. 30.

4313 Certò tamen probabile est, quod viro feminante non teneatur mulier seminare, quia certò probabilis est sententia D. Thomæ, quod mulier passivè concurrat ad generationem subministrando materiam, minimè activè per veri semen emissionem.

4314 Coniux in absentia alterius conjugis libidinosè se tangens, peccat mortaliter, etiam si non adsit pollutionis periculum, quia hic actus cùm non fiat cum conjugi, non est conjugalis, nec ad finem conjugii ordinatur; quæ est ratio à mortalie excusans tactus impudicos inter coniuges: ut in n. 2239. Ita Mendo in Epit. verb. Matrim. n. 3. Qui tamen vocat certò probabile ab autoritate extrinseca sententiam docentem, solum venialiter peccare, quam tenent Tamb. lib. 7. Decal. c. 3. §. 5. à n. 41. Clericatus cit. n. 39. Palud. Ludov. Lopez, Thomas Sanch. & alii apud ipsos: v. n. 2239.

4315 In casu impotentia, si impotentia sit antecedens matrimonium, ea cognita, ut in n. 4138. & 4146. ac proinde si adsit periculum incontinentia, conjuges recurrere debent ad Episcopum pro separatione, & ut declareret matrimonii nullitatem. Quod si non adsit periculum incontinentia, cohabitare debet ut frater, & soror; adeoque non possunt uti osculis, & tactibus impudicis sine mortali, quia cùm eorum matrimonium ratione impotentia sit nullum, sunt sicuti soluti, Sanchez de Matrim. lib. 7. dis. 97. cum Tancredi, & Com.

4316 Si impotentia sit superveniens matrimonio, validum remanet matrimonium, quia matrimonium semel validum, semper est validum, ex cap. Hi, qui 32. qu. 27. adeoque eis non esse prohibita oscula, tactus, &c. si periculum pol-

lutionis non adsit: idque ratione status conjugalis, propter jus, quod habent ad copulam, saltem ad concupiscentiam sedandam, & matruin amorem fovendum. Tenent Sanchez lib. 9. disp. 44. num. 22. ibid. dis. 17. num. 19. & 20. Tamb. tom. 2. de Matrim. lib. 9. tr. 1. c. 13. §. 5. & Clericatus cap. 133. num. 99. & 193. v. dicta de senibus n. 4296.

4317 Si dos deficiat, tenetur maritus alimenta uxori præstare, tam ex charitate, quæ ob servitia, & obsequia ab ea præstata. E converso uxori tenet alere maritum paupereum effectum, aut ad carceres, vel tritemes datum; si tamen ipsa possibilitatem habeat, vel ex bonis dotibus, aut paraphernalibus, vel alio modo acquisitis. Ita Clericatus cap. 145. n. 8. ex Tamb.

4318 Nomine alimentorum veniunt omnia necessaria ad viatum, vestes, habitationem, servos, &c. juxta decentem conditionem status.

4319 Maritus tenetur pro viribus, & juxta suam conditionem, alimenta præstare uxori, duobus exceptis casibus, 1. Si absque causa nolit cum eo cohabitare, 2. Si maritus dotem promissam consequi non possit, & parentes, qui eam debent, sint habiles, & nolint dare. Clericatus cap. 145. num. 8. cum Tamb. lib. 5. in Decal. c. 3. §. 3.

4320 Si uxor ex justa causa recedit è domo mariti, quatenus, v. gr. est adulter &c. tenetur maritus, ut supra, ei alimenta præstare extra domum, etiam si uxor aufugerit, sed culpa mariti. At si aufugit ex propria culpa, non potest maritus ad alimenta danda cogi, quia qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet. L. Julianus 14. & ex aliis iuribus. In qua re attendenda est praxis.

ANTEPHATUM

E st Donario, quæ sit à marito uxori propter nuptias.

A marito enim post mortem præter dotem, quæ uxori restituitur, elargitur alia summa pecunia ob nuptiarum amorem, quæ Antephatum nuncupatur, quæque donari solet judicio, & arbitrio prudentis, attentis conditione, & bonis mariti, atque uxoris: & juxta diversitatem solet esse quinquaginta, centum, quinque centum, mille scuta, &c. juxta locorum praxim, consuetudinem; & maximè dari solet intuitu virginitatis.

4322 Supposita paritate conditionis, viduis debetur medietas antephati, quod donatur virginibus.

Q U A È R E S 1.
4323 An antephatum intuitu virginitatis luctari à puella prius ab alio corrupta, quæ communiter putabatur virgo?

REPLIKA. Affirmative. Dian. p. 8. tr. 6. ref. 126. Tancr. tom. 1. de Matrim. 2. qu. 41. Sanchez lib. 6. dis. 27. n. 4. Dixi ab alio corrupta. quia si supponatur corrupta ab eodem, cui potest nuptis, non est dubium, quod luctetur.

Ratio assertionis est, quia nomine virginis in jure semper presumitur illa, quæ communione existimatur virgo. Hac ratione in n. 2560. diximus, legatum pro maritanda virgi-

ne lucrari à puella clam corrupta. Dian. p. 2. tr. 2. ref. 52.

De donationibus inter conjuges: vid. vnum. 2372.

De osculis, & amplexibus inter sponsos de futuro: u. à n. 2227.

De consensu parentum in nubendo: vid. n. 2039.

De Matrimonio fusè & plenè agunt Scotti in 4. dist. 26. ad 41. Mastrius disput. 20. Tambur. tom. 2. Diana p. 3. trah. 4. & aliibi, Leander, & per duos tomos Sanchez, & Tancredi.

PARS QUINTA.

De Censuris, & Pœnis.

CAPUT PRIMUM.

De Censuris.

CENSURA, est pena spiritualis, & medicinalis pro culpa inflata, privans usum aliquorum spiritualium bonorum, per Ecclesia potestem imposta, ut fidelis baptizatus à contumacia discedat.

4325 Censura est triplex: Excommunicatione, Suspensio, & Interdictum. Irregularitas non est censura, seu pena medicinalis; sed impedimentum Canonicum, & inabilitas ad Ordines, Beneficia, Officia, &c.

4326 Ad validitatem censuræ, 1. Requiritur culpa, 2. In censura ferenda ab homine requiritur tria monitio, nisi urgens necessitas aliud suadeat: cap. Sacro, & cap. Statutum, de sentent. excom. in 6.

Insuper; quod feratur in scriptis cum expressione causæ, & nominis tam ejus, qui fert, quam ejus, contra quem fertur censura, cap. in causis de sent. & rejudic. In censura vero à jure non requiritur monitio, quia ipsum jus precedens est continua monitio. Clericatus cap. 147. ex Maistro in Theot. moral. disp. 13. n. 15.

Unde non potest ferri censura pro delicto præterito, aut non completo; ac proinde requiritur, ut præcedat monitio.

4327 Subjectum censuræ est solus homo vivus, baptizatus, rationis & doli capax, subditus ejus, qui fert censuram: 1. v. n. 4340.

Unde (ut recte adverrit Clericatus) locutus non dicuntur excommunicari, sed maledici: v. n. 1773.

Nec mortui dicuntur excommunicari, sed declarari incurrisse in censuram antem mortem, & si dederint signa poenitentia, post mortem absolvuntur, seu absoluti declarantur, ad effectum sepulturæ Ecclesiastica, cap. A nobis, 2. cap. Sacris: v. n. 4378.

4328 Communitas, aut Collegium potest ligari suspensione, & interdicto, cap. De sede vacante, de sentent. Excom. in 6. Minime excommunicatione, cap. Romana eod. tit. in 6.

4329 Potest alia ferendi censuras, ultra Papam, & Episcopos, habent legati Papa, sive sint legati à latere, sive nati, sive missi, Ex cap. legatus, de Offic. leg. in 6. Concilium Provinciale Archiepiscopi, & Dioecesanum Episcopi; Capitulum sede vacante, quia succedit in tota jurisdictione, tam ordinaria, quam voluntaria Episcopi; Inquisitores, quia sunt Delegati Sedis Apostolica; Prælati Religionum, videlicet Generales, Provinciales, Abbates, Guardiani, Priores, ex cap. cum in Ecclesia, de Majori. & obed. Vicarius Capituli Sede vacante. Ex Trident. sess. 24. de reform. cap. 16. Vicarius Papa, Vicarius Provincialis Episcopi: minime Vicarii foranei, quia hi non faciunt idem tribunal cum Episcopo.

4330 Potest alia ferendi censuras, ex jure communi non habent Archidiaconi, & Archipresbyteri, nisi auctoritas Episcoporum

2006

De Censuris. Cap. I.

473

liucius tr. 11. cap. 2. q. 9 u. 40. Cornejo trah. 5. de cens. in genere disp. 2. dub. 4. vers. Infero tertio, Egid. disp. 13. de censur. dub. 5. numer. 33. Alter. lib. 3. de censur. disp. 5. cap. 1. per se: qui vero cum communis contrarium docet, loquendo de appellatione non facta in tempore, hoc est facta post latam sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ, quod scilicet tunc appellatio non habeat vim suspenderi, ex cap. ad reprimendam, de off. Ordin. sed solum devolvendi, ut Superior possit cognoscere de justitia excommunicationis.

Quarta est prorogatio termini facta ab eo, qui censuram tulit. Clericatus cit. n. 23. ex Maistro.

4331 Censura lata contra facientes, non comprehendit mandantes, & consulentes, nisi sit expressa clausulis comprehendentibus quoquaque cooperantes; quia odia non sunt amplianda.

4332 Quatuor sunt causa, quæ excusat ab incursu censuræ. Prima est ignorantia invincibilis juris, aut facti, cui est annexa censura, cap. Si vero, & cap. 2. de sent. excom. in 6. Imò si censura est lata contra presumentes, requirit scientiam; unde ab ea excusat ignorantia crassa, minime ignorantia affectata: quia si adest ignorantia, non habetur contumacia ad incurrēdā autem censuram requiritur contumacia: v. n. 3299. & iom. 2. à n. 374. ad 383.

Contumacia est, cum quis sciens, rem aliquam esse prohibitam ab Ecclesia sub censura, seu sub excommunicatione, nihilominus illam committit.

Inadvertentia etiam excusat; quia & equivalit ignorantia.

Secunda est impotentia, sive physica, sive moralis: unde non incurrit censuram contra detinentem rem alienam latam, qui non habet quid restituere: nec qui ob metum gravem cogitur omittere, aut facere aliquid, quod sub censura prescribitur: in priori namque casu adest potentia physica, & realis, in posteriori impotentia moralis. Metus gravis erit metus mortis, infamiae, iactura bonorum, & similium damnorum: v. tom. 2. à n. 37. & à n. 266.

Tertia est appellatio legitime interposita ad Superiorum post comminationem censuræ ab inferiori facta, antequam incurritur.

Hinc Leander de censuris tr. 1. disp. 3. q. 39. docet, non posse Prælatum, seu Judicem, qui potest habet ferendi censuras, illas ferre contra eum, qui anteà legitimè appellaverat, aut recusationem fecerat; quod tamquam certum tenet, & probat: Quia appellatio in tempore facta, suspendit ultimum jurisdictionis in Judice, ut habetur expressè in cap. Romana, & cap. Si à Judice, de appellat. in 6. & ibi Glossa ver. teneris. Idemque omnino facit recusatio Judicis facta, antequam sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ ferat, ut habetur etiam expressè, cap. Quoties Episcopi 2. q. 6. & ibi Glossa Appellens. Sic omnes. Ugolin. tabul. 1. cap. 2. §. 22. & 23. fil.